

AZ ÉLETJEL JELEI

A könyv ünnepe a legigazabb ünnepek egyike. Ünnepe mindazoknak, akik a könyv bűvöletében élnek, gondolok itt elsősorban a szerzőkre, írókra, költőkre, kritikusokra, irodalmárookra, ünnepe azoknak, akik a könyvért és a könyvből élnek, mint a kiadók és munkatársaik: szerkesztők, lektorok, korrektorok, továbbá a nyomdászok, terjesztők, könyvesbolti eladók, kánikulában és jeges szélben a kapualjakban, az út szélén, standjaik mögött ücsörgő könyvárusok, és ünnepe mindazoknak, akik hétköznapjainak szerves része a könyv, akik nélkül mindössze egy köteg papírra vetett betűhalmaz maradna a mű, az olvasóknak. Gyermekkorom alsó tagozatos olvasókönyvében volt egy olvasmány, amelyben a nagyapa arra okítja unokáját, hogy ha életének értelmet akar adni, akkor vagy építsen házat, vagy ültessen fát, vagy alapítson könyvtárat, vagy írjon egy könyvet. Más szóval: alkotson valamit.

Nos, abban a szerencsében van részünk, hogy a mai estén a legnemesebb emberi tevékenység, a szellemi alkotás ünnepeinek lehetünk részesei. Egy kiadó fennállásának 30. évét és e kiadó 150. könyvének megjelenését ünnepeljük. Szép számok ezek, de csak számok. Számok, nagy számok alapján örökkévalóságra áhítznak olyan tettek is, amelyek arra teljességgel érdemtelenek. Az ő részükre tartja fenn a demokratikus és nagyvonalú társadalom a Guinness rekordok könyvét. De ezt vétek is említeni a mai estén.

A Életjel Kiadó számai mögött azonban látnunk kell azt a kultúrára, nívós kultúrára, művelődési életre áhító közösséget is, amely nem éri be a primér szükségletek kielégítésének apró örömeivel, hanem a szellemi élet transzcendens élményeire vágyva szívós akarattal, ellenkező akaratok fölött diadalmaskodva tesz azért, hogy ne csak az életet, hanem az élet teljességét is a magáénak tudhassa. Persze, ez a vágy a tudatalattiban mindig is jelen volt és jelen van az emberek többségében, de realizálódása, felszínre kerülése, megfogalmazása és beteljesítése nem általában az embereken, hanem meggyőződés, hogy mindig az egyes emberen múlik, azokon, akik ezt hivatásuknak érzik, és erre a hivatásra nem kevesebbet tesznek fel, mint az életüket. Közülük való Dér Zoltán is, akinek alkotói pályája szerencséjére/szerencsétlenségére – szempont kérdése – egybeesett a vajdasági irodalom hőskorával. Azzal a korrallal, amely a határon túlra került országrészekben teljességgel megváltoztatta az irodalom és az alkotók szerepét, plusz és súlyos terheket róva rá és rájuk, ennek minden pozitív és negatív következményével együtt. A határon túli régiókban, ahol állami támogatásra nemigen számíthattak a kisebbségi kultúra művelői, nemcsak az alkotóművészek, hanem a kultúraszervezők, az irodalomszervezők munkájának jelentősége is rendkívüli módon megnőtt. Dér Zoltán azon kevesek közé tartozik, akik tollukon kívül kitűnő szervezőkészségüket is a kisebbségi magyar kultúra szolgálatába állították. Ez az, ami felbecsülhetetlen értékű, mind a vajdasági, mind az egyetemes magyar kultúra és ezen belül az irodalom szempontjából. S ennek csak egyik magyarázata az, hogy azon nemzedéknek a tagja, amely számára a közszolgálat fogalma azt jelentette, amit eredetileg is jelent: a köz feltétlen és önzetlen szolgálatát, mindenféle pejoratív konnotáció nélkül. Nem hiába említik úgy tanítványai, mint a „gondolkodó, örökké lobogó, örökké rohanó, izzadó homlokú szerkesztő urat”, aki folyton valamiféle civilizációs körhöz akarta őket csatlakoztatni, felléptetni a színpadon, a kultúra mécslángja köré gyűjteni őket.

„Robbant, szikrázott az energiája” – mondják. És azt is mondják: „Dér Zoltán vajdasági intézmény”. Nem én mondom, ők mondják: a tanítványok. Ennél egyszerűbb, őszintébb és nagyobb dicséretet nem kaphat az ember. Akiről így vélekednek, tudhatja, hogy halhatatlan. Nem a lexikonoknak köszönhetően az, hanem tanítványai által, akikben megsokszorozta önmagát.

Abban, hogy a vajdasági magyar irodalom magyar és nemzetközi összehasonlításában is ott áll, ahol, neki is komoly szerepe volt és van. Lehetne sorolni most folyóiratokat, műveket, tanulmányköteteket, országos és városi díjakat, de nem teszem, mert Önök ezt nálam sokkal jobban tudják.

Nekem, mint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma képviselőjének örömet és elégtételt jelent, hogy ha szerény mértékben is, hozzájárulhattunk az Életjel könyveinek megjelenéséhez.

Elgondolkodtam azon, hogy miért választotta az alapító az élőújságnak, majd a kiadónak is éppen az ambivalens érzelmeket keltő Életjel nevet. Hiszen ahol „életjellel” találkozunk, ott nyilván vagy soha nem volt,

vagy már úgy véljük, hogy nincs élet. Ez a jelentésmező borúsabb, felhősebb része. Ezzel szemben tudjuk, hogy milyen mérhetetlen örömet jelent, ha valahol – várakozásainkkal ellentétben – az élet jelét fedezhetjük fel. Úgy vélem, ez a fogalom a maga ambivalenciájában jól tükrözi egy közösség sorsát, amelytől néha az életet is elvitatták/elvitatják, de amely mégis él és élni akar.

És ez a kiadó, ezek a könyvek valóban azok, amit a választott név is jelez: az élet jelei.

Kívánom, hogy ez még sokáig így legyen, szívből gratulálok Dér Zoltánnak és a kiadó munkaközösségének az elért sikerekhez, a továbbiakhoz pedig kitartást, erőt és mindenekelőtt jó egészségek kívánok!

*LAKATOS Mihály,
a Magyar Köztársaság Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának
főosztályvezetője
(Elhangzott az Új lélekindulás című estünkön, 2003. október 9-én.)*